ΤΑ ΠΑΘΗ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ

ΤΑ ΠΛΕΟΝ ΣΠΑΡΑΚΤΙΚΑ ΔΡΑΜΑΤΑ ΤΟΚΟΓΛΥΦΙΑΣ

Ἀπὸ τὸν Σαΰλωκ στὴν Ἑνετοκρατία. Ἡ τοκογλυφία στὴν Ἑπτάνησο. Μιὰ τραγωδία στὴ Ζάκυνθο. Ὁ χωρικὸς Δράκας καὶ ὁ τοκογλύφος Σέρρας. Τί ἔκανε ἡ ὡραία Φλώρα. Ἡ ὀργὴ τοῦ Γραδενίγου. Ὁ τοκογλύφος Παπαγιάννης καὶ ὁ πληρωμένος δολοφόνος. Ἡ δικαιοσύνη τῶν Ἑνετῶν κτλ. κτλ.

Μιὰ ἀπὸ τὶς πληγὲς τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας εἶνε καὶ ἡ τοκογλυφία. Πληγὴ ἀρχαία ὅσο καὶ ἡ λέπρα. Ὁ Σαίξπηρ τὴν ἔκανε φοβερὴ τραγωδία καὶ μᾶς ἔδωσε τὸν αἰώνιο τύπο τοῦ τοκογλύφου μὲ τὸν αἱμοβόρο ἐκεῖνο Σάυλωκ, ποὺ ἐζήτησε μιὰ λίτρα κρέας κομμένη ἀπὸ τὸ...κορμὶ τοῦ ὀφειλέτη, πρᾶγμα ποὺ ἔκανε τοὺς δικαστὰς τῆς μεσαιωνικῆς ἐκείνης ἐποχῆς νὰ φρίξουν!...

Ἡ τοκογλυφία στὴν Ἑλλάδα ἔχει τὴν ἱστορία της. Πολλὲς φορὲς ἔγινε ἀφορμὴ νὰ διαδραματισθοῦν αἱματηρὰ γεγονότα, ἰδίως στὰ παλιὰ χρόνια. Ἕνα ἀπὸ τὰ περισσότερα εἶνε ἐκεῖνο ποὺ συνέβη στὴ Ζάκυνθο κατὰ τὴν Ἑνετοκρατία, ὅταν οἱ Ἑβραῖοι κρατοῦσαν τὸ ἐμπόριο στὰ χέρια τους. Μόλις οἱ τοκογλύφοι διέκριναν ὅτι ἡ σταφίδα – τὸ σπουδαιότερο προϊὸν τοῦ νησιοῦ – ἄρχισε νὰ ἀαίρνη μεγάλες τιμὲς στὴν Ἀγγλία, ἐσκέφθησαν νὰ τὴν κάνουν ἀντικείμενον κερδοσκοπίας. Ἐδάνειζαν λοιπὸν χρήματα μὲ τὴν συμφωνία νὰ λάβουν τὸν Αὔγουστο, ἢ κατὰ τὰ τέλη Ἰουλίου, σταφίδα. Στὸ Ἀρχειοφυλακεῖον Ζακύνθου σῶζονται δικογραφίες ποὺ μᾶς δείχνουν ὅτι τὸ εἶδος αὐτὸ τῆς συναλλαγῆς τὸ ἀξασκοῦσαν ὄχι μόνον οἱ Ἑβραῖοι, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ χριστιανοὶ κεφαλαιοῦχοι, οἱ σταφιδέμποροι καὶ ἀκόμα μερικοὶ ἀπὸ τοὺς ἀπογόνους εὐγενῶν οἰκογενειῶν. Ὁ λαὸς πολλὲς φορὲς ἀντιστάθηκε ἐναντίον τῶν ἀθλίων αὐτῶν, οἱ ὁποῖοι προσπαθοῦσαν νὰ συγκεντρώσουν θησαυροὺς ἀπὸ τὸν ἱδρῶτα τοῦ φτωχοῦ λαοῦ.

Τέλος ἕνας χωρικός, Ἀνδρέας Δράκας ὀνομαζόμενος, κατὰ τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1583 (τὴν ἐποχὴ τῆς καλλιεργείας) ἐδανείσθηκε ἀπὸ τὸν τοκογλύφο Σέρρα ἕνα μονάχα τσεκίνι — ἀσημένιο νόμισμα, ἴσον μὲ 10 περίπου σημερινὰ φράγκα — καὶ ὑπέγραψε συμφωνητικὸ νὰ παραδώση κατὰ τὸν Ἰούλιο ξερὴ σταφίδα, χίλιες λίτρες. Στὸ μεταξὺ ὅμως τοῦ συνέβησαν διάφορα ἀτυχήματα καὶ τὸ σπουδαιότερο ὁ θάνατος τῆς γυναικός του. Γιὰ τὴν ἀρρώστεια της καὶ τὴν κηδεία της, ὁ Δράκας ἀναγκάστηκε νὰ πουλήση ὅλον τὸ σταφιδόκαρπό του. Ἔφτασε ὁ Αὔγουστος καὶ ὁ Δράκας δὲν μποροῦσε νὰ ἐκτελέση τὴ συμφωνία. Καὶ ἡ τραγωδία ἀρχίζει:

Ὁ Σέρρας, ὁ δανειστής, τὸν στενοχωρεῖ, τὸν φοβερίζει, καὶ τέλος τὸν ἐγκαλεῖ στὸ Δικαστήριο. Ὁ δυστυχὴς Δράκας ὑπόσχεται νὰ δώση χρήματα, ἀλλ' ὁ φιλάργυρος ζητεῖ σταφίδα, κατὰ τὴ συμφωνία.

Ὁ Δράκας εἶχε μιὰ κόρη πολὺ ὤμορφη, Φλώρα τ' ὄνομά της, ἡ ὁποία ἅμα εἶδε ὅτι ὁ γέρο πατέρας της διέτρεχε τὸν κίνδυνο νὰ φυλακισθῆ, ἐσκέφτηκε νὰ καταφύγη στὴ βοήθεια ἑνὸς πλουσίου γειτονόπ των, τοῦ Γάμπαρα. Ἐπῆγε λοιπὸν ἡ Φλώρα στὸ σπίτι του καὶ τοῦ ἐζήτησε δανεικὲς χίλιες λίτρες σταφίδα, μὲ τὴν γραπτὴ ὑπόσχεσι νὰ ἐπιστρέψη ὁ πατέρας της τὸ ποσὸν αὐτὸ τὸ ἐπόμενο ἔτος. Ὁ ἀχρεῖος Γάμπαρας ἐδέχθη ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ θυσιάση ἡ κόρη τὴν τιμήν της. Ἡ Φλώρα ἀπέρριψε τὴν πρότασι κ' ἔφυγε ἀγανακτισμένη. Ἀνάγκη μάλιστα νὰ σημειωθῆ ὅτι εἶχε ἀρραβωνιασθῆ καὶ ὅτι ἐπρόκειτο νὰ παντρευθῆ σὲ λίγους μῆνες.

Μιὰ μέρα ποὺ ὁ Δράκας μὲ τὴν κόρη του εἶχε κατεβεῖ ἀπὸ τὸ χωριὸ στὴ πόλι, ὁ Σέρρας συνοδευόμενος ἀπὸ ἕνα δικαστικὸ κλητῆρα καὶ στρατιωτικὴ δύναμι, ἐζήτησε νὰ ἐκτελέση τὴν ἀπόφασι τοῦ Διοικητηρίου καὶ νὰ τὸν συλλάβη. Ἡ Φλώρα ἅμα εἶδε τὴ σταθερὴ ἀπόφασι τοῦ σκληροῦ δανειστοῦ, τοῦ ὑποσχέθηκε ὅτι τὸ ἀπόγευμα θὰ λάβαινε τὴ σταφίδα. Ἐπέρασε ὅμως ἡ ἡμέρα, ἡ σταφίδα δὲν ἦρθε, κ' ὁ τοκογλύφος ἔστειλε τὸν κλητῆρα στὸ χωριὸ καὶ συνέλαβε τὸ δυστυχισμένο γέροντα. Σὲ λίγο ἔφτασε ἐκεῖ καὶ ὁ ἴδιος ὁ τοκογλύφος.

Ἀπελπισμένη ἡ κόρη τὸν σταματᾶ καὶ τὸν παρακαλεῖ νὰ περιμένη μιὰ ὥρα τοὐλάχιστον γιὰ νὰ λάβη τὴν σταφίδα. Ἔπειτα τρέχει στὸν ἀσυνείδητο Γάμπαρα καὶ τοῦ προσφέρει ὅ,τι ὁ ἄθλιος αὐτὸς τῆς ἐζήτησε καὶ σὲ λίγο γυρίζει μὲ τὰ ζῶα φορτωμένα σακκιὰ σταφίδα. Τὴν στιγμὴ ἐκείνη ἡ φιλόστοργος κόρη, ἦταν γεμάτη χαρὰ ποὺ ἔσωσε τὸ γέρο καὶ ἀσθενικὸ πατέρα της ἀπὸ τὴ φυλακή, ἀλλ' ὅταν τὸ βράδυ ἀντίκρυσε τὸν ἀρραβωνιασκό της, τὴν ἔπιασε ζωηρὴ συγκίνησι, λύπη βαθειὰ καὶ τὰ δάκρυα ἔτρεχαν ποτάμι ἀπὸ τὰ μάτια της, στὴν ἀνάμνησι τῆς ἀτιμίας στὴν ὁποίαν ὑπεβλήθη.

— Τί ἔχεις; Γιατὶ κλαῖς; τῆς λέει ἐκπληκτος ὁ ἀρραβωνιαστικός της Γραδενίγος.

Καὶ ἡ Φλώρα, μὴ μπορῶντας νὰ κρατηθῆ τοῦ ἐξομολογιέται τὸ μυστικό της.

Ἔξω φρενῶν ἀπὸ τὸ θυμό του ὁ Γραδενίγος, ἁρπάζει τὸ ὅπλο του γιὰ νὰ ἐκδικηθῆ. Πίσω του ἀκολουθεῖ καὶ ὁ πατέρας τῆς Φλώρας, ἔνοπλος ἐπίσης, καθὼς καὶ ἡ κόρη του, ἡ ὁποία κρατοῦσε τὸν μπαλτὰ τῆς κουζίνας γιὰ νὰ τιμωρήση καὶ αὐτὴ τὸ διαφθορέα της.

Ἔφτασαν στὸ σπίτι τοῦ Γάμπαρα, ὁ ὁποῖος ὅμως ἔλειπε στὴν πόλι.

—Ἐκεῖ θὰ πᾶμε νὰ τὸν σκοτωσουμε!... φωνάζει ὁ Γραδενίγος.

Καὶ ἔτσι, ὡπλισμένοι, διευθύνονται καὶ οἱ τρεῖς στὴν πόλι. Ὅταν ὅμως ἔφτασαν στὴ θέσι ποὺ λέγεται Ἐπισκοπή, οἱ ἀστυνομικοὶ τοὺς ἔπιασαν καὶ ἀφοῦ τοὺς πῆραν τὰ ὅπλα τοὺς ἔφεραν στὴ Ζάκυνθο.

Τὴν ἄλλη μέρα, ὁ Διοικητὴς τῆς Ζακύνθου ποὺ ἔμαθε τὰ γεγονότα, ἀγανακτισμένος διέταξε νὰ γίνουν ἀνακρίσεις. Συνελήφθησαν ἀμέσως ὁ Γάμπαρας καὶ ὁ τοκογλύφος Σέρρας. Ὅλη ἡ Ζάκυνθος παρηκολούθησε μὲ πολὺ ἐνδιαφέρον τὴ δίκη, καὶ ὁ μὲν Γάμπαρας κατεδικάσθη εἰς θάνατον δι' ἀπαγχονισμοῦ, ὁ δὲ Σέρρας εἰς φυλάκισι καὶ πρόστιμο. Διὰ τῆς αὐτῆς ἀποφάσεως «ἡ παθοῦσα κόρη» ἔλαβε ὡς προῖκα τὸ κτῆμα τοῦ Γάμπαρα, ὅπου ἔγινε τὸ ἔγκλημα, καὶ μεγάλο χρηματικὸ ποσὸν ἀπὸ τὴν περιουσία τοῦ διαφθορέως της. Μετὰ 4 ἡμέρες, στὴν κεντρικὴ πλατεῖα τῆς Ζακύνθου, ἐξετελέσθη καὶ ὁ ἀπαγχονισμὸς τοῦ Γάμπαρα.

***

Ἄλλο περίεργο ἐπεισόδιο τῆς ἐποχῆς ἐκείνης εἶνε καὶ τὸ ἀκόλουθο, ποὺ συνέβη ἐπίσης στὴ Ζάκυνθο:

Ἕνας σταφιδοκτηματίας, ὀνόματι Ἀραβαντινὸς ἐδανείσθη τρία τσεκίνια ἀπὸ τὸν πλούσιο Πατρινὸ σταφιδέμπορο Παπαγιάννη, μὲ τὴν ὑπόσχεσι νὰ τοῦ δώση, τὸν καιρὸ τῆς συγκομιδῆς, χίλιες λίτρες σταφίδα καὶ δέκα λίτρες λάδι.

Δυστυχῶς ἡ χρονιὰ ἐκείνη ἦταν κακή. Ἡ βροχὲς βροχὲς τοῦ καλοκαιριοῦ κατέστρεψαν τὴ σταφίδα, ἦρθε ὁ Αὔγουστος καὶ ὁ Ἀραβαντινὸς δὲν μπόρεσε νὰ ἐκπληρώση τὴν ὑπόσχεσί του. Ἀναγκάσθηκε ἔτσι νὰρθῆ σὲ νέα συμφωνία: Καὶ ὁ Παπαγιάννης ἀπήτησε νὰ λάβη τὸ ἐπόμενον ἔτος δυὸ χιλιάδες λίτρες σταφίδα καὶ 20 λίτρες λάδι. Ἀλλὰ οὔτε τὸ δεύτερο ἔτος ἦταν σὲ θέσι ὁ ὀφειλέτης νὰ ἐκπληρώση τὴν ὑπόσχεσί του. Ὁ Παπαγιάννης τὸν ἐφοβέρισε τότε ὅτι θὰ τὸν φυλακίση, ἀλλ' ὁ Ἀραβαντινός, ἅγιος καὶ χεροδύναμος, ἀπήντησε δείχνοντες ἕνα μαχαῖρι:

—Ναί, ἀλλὰ θὰ βγῶ μιὰ μέρα, καὶ θὰ σοῦ χύσω τάντερα μέ τοῦτο'..

Ὁ Πατρινὸς εἶχε μερικοὺς προστάτες καὶ ἐπειδὴ φοβόταν μήπως ὁ ὀφειλέτης του παραφυλάξη καμμιὰ νύχτα καὶ τὸν δολοφονήση, ἀνεφέρθη στὸ Προβλεπτὴ * τῆς νήσου, ὁ ὁποῖος διέταξε τὴ σύλληψι τοῦ Ἀραβαντινοῦ.

Ὁ Ἀραβαντινὸς δὲν ἔφερε καμμιὰ ἀντίστοσι, καὶ μόνο παρακάλεσε νὰ τὸν συνοδεύσουν στὸ παλάτι τοῦ Προβλεπτοῦ γιὰ νὰ τοῦ μιλήση. Ὅταν ὁ δίκαιος Ἑνετὸς ἔμαθε τὴν τοκογλυφία τοῦ Πατρινοῦ, ἔβγαλε ἀμέσως ἀπόφασι καὶ ἀπήλλαξε ἀπὸ κάθε πληρωμὴ τὸν Ἀραβαντινό. Λυσασμένος ἀπ' τὴν ὀργή του ὁ Παπαγιάννης, παρεκάλεσε τότε τὸ χωρικὸ νὰ τοῦ δώση τοὐλάχιστον τὰ τρία τσεκίνια του.

— Ἅμα μοῦ τὸ πῆ ὁ Προβλεπτὴς θὰ σοῦ τὰ δώσω, ἀπάντησε ὁ Ἀραβαντινός.

Ὁ χωρικὸς ἐπῆγε ἀμέσως στὸν προστάτη του καὶ τοῦ τὸ εἶπε. Ὁ Ἑνετὸς ἐθύμωσε γιὰ τὴν ἀναίδεια ζητοῦ τοκογλύφου καὶ τὸν ἐτιμώρησε μὲ βαρὺ πρόστιμο.

Ἔξω φρενῶν τότε ὁ Παπαγιάννης ἐπλήρωσε ἕνα κακοῦργο γιὰ νὰ δολοφονήση τὸν Ἀραβαντινό. Ἡ ἀπόπειρα ἔγινε, ἀλλ' εὐτυχῶς χωρὶς ἀποτέλεσμα. Ὁ στιβαρὸς χωρικὸς κατώρθωσε ν' ἀφοπλίση τὸν ἐξ ἐπαγγέλματος δολοφόνο, νὰ τὸν σύρη στὴν ἀστυνομία, ὅπου τὸν ἀνάγκασαν νὰ τὰ ὁμολογήση ὅλα. Ἔγιναν ἡ σχετικὲς ἀναπρίσεις, ὁ Πατρινὸς τοκογλύφος κατεδικάσθη εἰς ἰσόβια δεσμὰ μέσα σὲ κάτεργο, καὶ ὁ δολοφόνος σὲ θάνατο.

Ἡ ἀπόφασις ἐξετελέσθη ἀμέσως καὶ γιὰ τοὺς δύο.

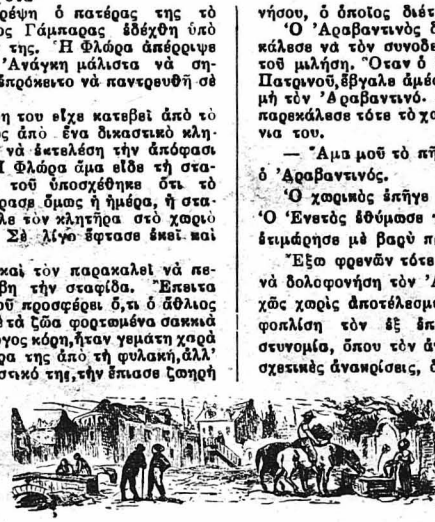

* Προβλεπτής: Ὁ Ἑνετὸς διοικητής.